

İSDAM

DÜŞÜNCE

DERGİSİ

Yıl 3 | Sayı 5 | 2023

İmtiyaz Sahibi

İstanbul Stratejik Düşünce ve Araştırma
Derneği (İSDAM)

Genel Yayın Yönetmeni

Abdullah Serenli

Yayın Koordinatörü

Turgay Ovalı

Sayı Editörleri

Mesut Dünder
Abdullah Serenli

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Kudret Doğan

Yayın Kurulu

Mine Çatal, İdris Akarçeşme, Büşra Yıldırım,
Büşra Taşkan, Ferda Ankun, Birgül Karakaş,
M. Fatih Adak

Tashih

Abdullah Çataklı

Tasarım ve Uygulama

Alaaddin Şahin Tasarım Ofisi

İletişim Ajansı

DMA İstanbul

e-ISSN:

2822-4329

İstanbul Stratejik
Düşünce ve Araştırma
Merkezi (İSDAM), yerel
ve küresel ölçekli siyasi,
iktisadi ve içtimaî
konularda araştırmalar
yapmak, politika ve
stratejiler geliştirmek
amacıyla 2013 yılında
kurulmuştur.

Bizi Sosyal Medyada Takip Edin

Dergide yayınlanan yazılarda ileri
sürülen görüşler ve hukuki sorumluluk
yazara ait olup, İstanbul Stratejik
Düşünce ve Araştırma Derneği'ni
bağlamaz.

İSDAM

İSTANBUL STRATEJİK DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

TOPLUM

- 8 | **Cansever Perspektifinde Aile Yaşamına Uygun Şehircilik ve Ev İnşa İlkeleri**
Mustafa Yılmaz
- 18 | **Şehirlerin Sosyokültürel Hizmetlerinde Sivil Toplumun Rolü**
Mesut DüNDAR
- 22 | **Şehirlerin Ana Eksenleri Bulvarlar Üzerine Düşünceler ve Öneriler**
Veysel Tepe
- 27 | **Kentsel Dönüşümün Toplumsal Yaşama Etkileri**
Abdullah Serenli
- 35 | **Şehir ve Beşeri Sermaye**
Dr. Murat Tuysuz
- 40 | **Divan Edebiyatında Şehir Tavsifleri**
Eyyup Bostancı
- 45 | **Korunma ve Gelişim İkilemimde Yorgun Düşmüş Şehirler**
Ömer Faruk Yıldız
- 50 | **Şehir ve Yalnızlık**
Mehmet Temren

SİYASET

- 56 | **Şehir ve Muaşeret**
Dr. Murat Acar
- 62 | **Bir İslam Şehri Olarak Osmanlı Vakıf Şehirleri**
Dr. Görgün Özcan

Şehir ve Beşeri Sermaye

Dr. Murat Tuysuz*

Beşerî sermaye konusunu mikro ve makro düzlemde iki açıdan ele alabiliriz. Mikro düzlemde herhangi bir kurumda çalışan insanların tümünün sahip olduğu bilgi, beceri ve yeteneklerin tümüne yani yetkinliklerinin toplama-

mına o kurumun beşerî sermayesi diyebiliriz. Makro düzlemde ise bir şehirde ya da ülkede bulunan iş gücünün sahip olduğu yetkinliklerin toplamı olarak ifade edebiliriz (Goldin, 2016).

* Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi

Bu bağlamda o şehirde yaşayan insanların toplam yetkinliklerini ise o şehrin beşerî sermayesi olarak değerlendirebiliriz. Sermaye, genel olarak ekonomik bir terim olarak kullanılan bir kelime olmakla birlikte temelde birikim anlamına gelmekte, beşerî sermaye ise o şehrin sakinlerinin toplam emeği olarak ifade edilebilir. Ancak emekten daha hareketli ve esnek bir yapıdadır. Bir şehrin ilerlemesi ve başarısı ise beşerî sermayeye bağlı olarak değişmektedir. O şehirde yaşayan insanlar sahip oldukları tüm yetkinliklerle yaşadıkları şehre farklı bir özellik katarak onun ilerlemesini sağlamaktadır. Esasında bu durum biraz da karşılıklıdır. Şöyle ki; şehri geliştirecek insan da nihayetinde o şehri geliştirecektir. Bunun temel yolu eğitimle başlayıp daha sonra değişim, inovasyon vb. farklı öğrenme yollarıyla da geliştirilecek, o şehrin gelecekte de gelişimini sürdürmesine destek olacaktır.

Beşerî sermaye bir şehrin temel varlığıdır. Dolayısıyla şehirlerin sahip oldukları bu sermayeyi korumak ve arttırmak için insana yatırım yapması şarttır. Yapılan araştırmalarda beşerî sermaye düzeyi daha yüksek olan şehirlerin daha hızlı istihdam artışı gösterdiği ve daha hızlı geliştiği tespit edilmiştir. Aslında bu durum

karşılıklı bir gelişimi de beraberinde getirmektedir. İstihdam gelişirken şehir de gelişmekte ve beşerî sermaye oranı da artmaktadır. Bu doğrultuda şehrin nüfusu artmakta ekonomik büyüme artmaktadır. Ancak ekonomik büyümenin sürekli hale gelmesi için beşerî sermayenin ürettiği bilginin ve bilgi stokunun gelişmesi de bir o kadar önemlidir (Simon, 1998). Bunu sağlamak için şehirlerin sundukları imkânlarla, beşerî sermayeyi oluşturan insanların mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılaması gereklidir.

Bu bağlamda özellikle merkezi yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere, eğitimle ilgili olan tüm özel kurumlara ve STK'lara da buna dâhil olmak üzere çeşitli görevler düşmektedir. Sağlanacak imkânlarla ancak hem formel eğitim hem de hayat boyu eğitim alma fırsatı verilerek şehir sakinlerinin potansiyellerini gerçekleştirmeleri sağlanabilir. Bunun sağlanması için şehir sakinlerine bilgi akışının sağlanması yollarındaki maliyetlerin azaltılması gereklidir. Bilgiye ulaşma onu kullanma ve kullanılan bilgiden farklı bilgi oluşturma yollarıyla şehrin beşerî sermaye oranı yükseltilebilir.

Şehirlerin beşerî sermaye birikimini teşvik etme yeteneği, bunu sağ-

Şehirlerin beşerî sermaye birikimini teşvik etme yeteneği, bunu sağlayan kurumların varlığına bağlıdır. Eğitime ulaşma yolunda kaynakların dengeli dağıtımı ise bunu kolaylaştırması açısından önem ifade etmektedir.

layan kurumların varlığına bağlıdır. Eğitime ulaşma yolunda kaynakların dengeli dağıtımı ise bunu kolaylaştırması açısından önem ifade etmektedir. Adam Smith beşerî sermaye fikrini ulusların edindiği zenginliğin insanların kazandığı yeteneklerinden-eğitimlerinden, deneyimlerinden, beceri ve beden sağlıklarından kaynaklanmaktadır diyerek ortaya çıkarmıştır (Schultz, 2005). Ancak Smith'e ek olarak madalyonun diğer tarafı olan modern çağın önemli bir sonucu olan şehirdeki insanların ruh sağlığına da artı bir parantez açılabilir. Bu anlamda şehirlerin ölçeğinin kararlı ölçüde olması gerekmektedir. Tabi ki şehirde yaşayan insanlar bilgi, beceri ve yetenekleri üretir, onu korur ve sonunda entelektüel sermayeyi oluşturur. Bu sermaye de birbirleri ile etkileşim kuran insanların sosyal sermaye denilen bir birikime dönüşür. Bu durum ancak "sağlıklı şehirler"de oluşabilir.

Tüm bunlara ek olarak günümüzde yaşanan göç olgusunun da şehrin beşerî sermayesine etkisi bulunmaktadır. Şehirlerin bazı özellikleri dünyadaki diğer şehirlerde ya da ülkelerdeki insanların bir anlamda kişisel faydayı yükseltmek için rasyonel kararlar alarak o şehre göç etme kararını da etkilemektedir (Özgür ve Yasak, 2009). Şehirlerin kapılarının herkese açılması yerine belirli bir seviyede o şehrin ihtiyacı olan beşerî sermayeye açılması daha dengeli bir durum ortaya çıkarabilir.

Şehrin başta ekonomik daha sonra sosyokültürel çekiciliği beşerî sermaye hareketliliğine neden olmaktadır. Esasında dünya ölçeğinde bir şehir kurmak için özellikle kalifiye insan kaynağına mutlaka ihtiyaç olacaktır. Beşerî sermaye kavramı emek kavramında daha mobil bir kavramı ifade etmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda şaşkıncı bir biçimde kalifiye insanların diğer kalifiye insanlarla psikolojik olarak bir araya geldikleri gözlenmiştir. Bir şehrin bir konuda uzmanlaşması o şehirde yaşayan işgücünün özellikleri tarafından yönlendirilecektir. Şehirlerarası gelir farklılıklarını belirlemek için bazı hayat pahalılığı olan şehirlerin kalifiye işgücünü çekmede neden diğerlerinden daha başarılı olduğunu tespit

etmek önem ifade etmektedir. Bu konuda başarılı olan şehirlerin beşerî sermaye stokunun diğer şehirlere göre farklı becerilere sahip insanları kendine çeken ve onları elinde tutan farklı özellikleri olduğu açıktır. Bu tarz şehirlerde özellikle yüksek eğitilmiş insan kaynağı bulunmakta ve bu kaynağın şehirde oluşturulan hoşgörü nedeniyle orada bulunduğu düşünülebilir.

Bu bağlamda o şehrin gelişmesinin beşerî sermayeye dayalı olduğunu söyleyebiliriz. Hatta bazı şehirler bazı beşerî sermaye gruplarına göre sınıflandırılmıştır. Bunun en tipik örneği olan New York şehrinde finans ağırlıklı bir beşerî sermaye stoku olduğu çok rahat belirtilebilir. Aslında şehirleri farklı kılan o şehirlerin sahip olduğu, diğer şehirlerde olmayan ya da nadir bulunan beşerî sermayeye sahip olmalarıdır (Storper, 2010). Bu durum ise o şehirlere stratejik bir üstünlük sağlamaktadır. Elindeki kaynağı geliştirebilen ve onu etkin kullanabilen şehirler kendi gücünün farkında olurlarsa diğer şehirlere göre bir fark yaratabileceklerdir. Bu nedenle, beşerî sermayenin tüm kentsel ekonomilerin büyüme seyri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu açıktır. Eğitimin burada önemi de yadsınamayacak ölçüdedir.

Eğitimle bir şehirde yaşayan şehir sakinlerinin şehri oluşturan üstünlüklere yönelik beşerî sermaye geliştirilerek etkinliği yüksek şehirler oluşturulabilir. Eğitimi tüm ülkede aynı doğrultuda vermek yerine o şehrin kaynaklarına yoğunlaşacak farklı bir eğitim modeli üzerinde çalışabilir. Burada Adam Smith'in uzmanlaşma görüşü tekrar ortaya çıkmakta, uzmanlaşan şehirler doğrudan şehrin zenginliğini de arttırmaktadır. Ancak işletme terimiyle rekabet üstünlüğü için uzmanlaşan ya da uzmanlaştırılan şehirler bir noktadan sonra refahı dengeli dağıtamadığında toplumsal bazı sorunlar çıkabilecek ve kalifiye elemanlarını kaybetme noktasına gelebileceklerdir. Burada kamu ve özel hatta STK'lar da dâhil olmak üzere köklü sağlam kurumlara da ihtiyaç vardır. Çünkü beşerî sermaye o kurumlara var olmaktadır. O şehirde yaşayanlar doğal olarak şehirde baskın olan bu kurumsal kültürden etkilenecektir. Hatta bu kurumların yönetim anlayışı çerçevesinde ortak hareket etmesi beşerî sermayeye mutlaka katkı yapacaktır. Burada verilmesi gereken karar beşerî sermayenin planlı olarak o şehre çekilmesi mi yani planlama mantığıyla bir şehir kurarak mı ilerleneceği yoksa kendiliğinden gelişen bir şehrin ihtiyacı olan beşerî sermayeyi kendisinin çekmesi

midir? Yumurta ve tavuk ikilemine benzeyen bu durum da karar tabii ki kolay değildir ve bünyesinde birçok politikayı beraberinde getirmektedir ancak sonuç olarak her iki durumda da beşerî sermayeye ihtiyaç olduğu keskin bir gerçektir.

Kaynakça

- Diebolt, C., Hauptert, M., & Goldin, C. (2014). Human Capital. Handb. Cliometrics, 1-40.
- Özgür, E. M., & Yasak, Ü. (2009). Şehir içi ikametgâh hareketliliğine kuramsal bir bakış. Coğrafi Bilimler Dergisi, 7(1), 39-50.
- Simon, C. J. (1998). Human capital and metropolitan employment growth. Journal of Urban Economics, 43(2), 223-243.
- Schultz, T. W. (2005). Adam Smith's legacy. Milton Park: Routledge.
- Storper, M. (2010). Why does a city grow? Specialisation, human capital or institutions?. Urban Studies, 47(10), 2027-2050.